

המכון ללימודי השואה ע"ש ח. אייבשיץ

רחוב התיכון 39, נווה-שאנן, ת.ד. 9288, חיפה 31092
טלפון: 04/8325978, 04/8231068 פקסימיליה: 04/8226617

בס"ד

הצעת תוכנית חינוכית-ערכית
למערכת החינוך הממלכתית-דתית
בשיתוף מינהל חברה ונוער במשרד החינוך

"לכל איש יש שם"

איתור שמותיהם של נרצחי השואה שהונצחו בבתי כנסת –
על גבי לוחות הזיכרון, בפרוכות ארון הקודש בכיסויי הדוכן שעליו
קוראים בספר התורה ועל גבי שמלותיהם של ספרי התורה,
והעברתם למאגר שמות קרבנות השואה ב"יד ושם".

מוגש ע"י גדעון רפאל בן מיכאל

"לכל איש יש שם"

איתור שמותיהם של נרצחי השואה שהונצחו בבתי כנסת
והעברתם למאגר שמות קרבנות השואה ב"יד ושם"

פתח דבר

זיכרון השואה היא חלק בלתי נפרד מזהותנו היהודית ומחרדות הקיום שלנו. **"מגילת העצמאות"**, המשמשת כמסמך המכונן של המדינה נכתב: "השואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון, בה הוכרעו לטבח מיליונים יהודים באירופה, הוכיחה מחדש בעליל את ההכרח בפתרון בעיית העם היהודי מחוסר המולדת והעצמאות על-ידי חידוש המדינה היהודית בארץ-ישראל, אשר תפתח לרווחה את שערי המולדת לכל יהודי ותעניק לעם היהודי מעמד של אומה שוות-זכויות בתוך משפחת העמים".

בחוק חינוך ממלכתי - סעיף מטרות החינוך העוסק בעניין החינוך לזהות יהודית הכליל החוק את נושא השואה כחלק בלתי נפרד מתהליך החינוך לזהות יהודית. כך נכתב בחוק חינוך ממלכתי: "ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית, **להנחיל את תודעת זכר השואה והגבורה ולחנך לכבדם**".

עיקרי התוכנית

כידוע, חסרים רבבות שמות של נרצחי השואה במאגר השמות ב"יד ושם". **הסיבה הראשונה** נובעת מהעובדה הקשה, שמשפחות שלמות נכחדו בשואה ולא נשארו בני משפחה שיכלו לספר ולהעיד.

הסיבה השנייה: ניצולי שואה וקרובי משפחה, מסיבות שונות לא מילאו "דף עד" וכתוצאה מכך לא נכללו שמות קרוביהם במאגר השמות ב"יד ושם".

נמצא, שרבים ממתפללי בתי הכנסת, הנציחו את יקיריהם שנרצחו בשואה. היו אלה בעלים, נשים, אמהות, ילדים, נכדים, דודים וקרובי משפחה נוספים של הנרצחים.

כאשר קראתי את הכתוב בלוחות הזיכרון, בפרוכות ארון הקודש בכיסויי הדוכן שעליו קוראים בספר התורה ועל גבי שמלותיהם של ספרי התורה, צצו ועלו לפני מראות שואה, כפי שראיתי בעת ביקורי במחנות ההשמדה בפולין וכפי שקראתי בעשרות עדויות וספרים העוסקים בקורות בשואה.

במעמד זה שאלתי את עצמי: מי ישמור את זיכרון נרצחי השואה, כאשר בית הכנסת יעבור שינויים פיזיים או ייסגר בגלל מיעוט מתפללים?

ועלתה עוד שאלה: האם כל השמות שהונצחו בבית הכנסת, הועברו למאגר השמות ב"יד ושם"? - אני מניח, שמשפחות רבות הנציחו את יקיריהם בבתי כנסת ומטעמים שונים לא העבירו את שמות יקיריהם למשמרת עולם ב"יד ושם".

אני מציע, שבמסגרת הפעילות החינוכית-ערכית-לימודית בבתי הספר הממלכתיים דתיים בנושא תודעת זיכרון השואה, יאתרו ויאספו את כל שמות הנרצחים שהונצחו בבתי הכנסת

בישוב שבו נמצא בית הספר. חשוב לצלם את הממצאים. לתלמידים רבים מצלמות דיגיטליות שניתן לחברם למחשב.

לאחר שאותרו השמות, יש לאתר את קרובי משפחות הנרצחים שהונצחו בבית הכנסת ולקבל דרכן מידע על עדויות, יומנים, ספרים, מכתבים, תמונות וחפצים. חשוב להעביר את החומר הנאסף לבית הספר. אם המשפחות רוצות לשמור לעצמן את החומרים הנ"ל, תמיד ניתן לצלם את החומרים.

השמות והצילומים יתועדו בבית הספר יחד עם החומר הנלווה. לאחר ביצוע פעולות אלה, יכנסו התלמידים לאתר האינטרנט של "יד ושם" ויבדקו, באם השמות נכללו במאגר שמות קרבנות השואה.

אם יתברר, שאחד השמות לא נכלל במאגר השמות, יעשה ניסיון לאתר את המשפחה ולדלות ממנה פרטים על הנרצח כדי למלא את "דף העד", ככל שניתן עם פרטים רבים.

אם תלמידים לא יצליחו לאתר את קרובי המשפחה, יצלמו את הכתובת שבמקום ההנצחה בבית הכנסת, יכתבו את הפרטים על גבי "דף העד" ויצרפו את התמונה ל"דף העד" וישלחו את "דף העד" והצילום ל"יד ושם" למשמרת עולם.

הערות לתוכנית

- התוכנית אינה רק פעילות טכנית באיתור השמות ובדיקתם. יש להכין תוכנית חינוכית-ערכית-לימודית שתלווה את הפעילות.
- ממליץ לבצע את התוכנית בכיתות ח-ט' או י'.
- יש למנות מורה אחראי לתוכנית. מומלץ שרכז החינוך החברתי או רכז שכבה או רכז מחויבות אישית יקבלו על עצמם תפקיד זה.
- יש לכלול שיעור רקע על השואה וחשיבות הזיכרון בתרבות העם היהודי [וזאת בנוסף לכל הפעילויות, השיעורים בנושא השואה, טכסי יום הזיכרון והיציאה לימי עיון במכונים ללימודי השואה ברחבי הארץ].
- יש להעביר לתלמידים מידע על מאגר השמות ב"יד ושם" ולקיים התנסות עם התלמידים באופני השימוש במאגר השמות.
- התלמידים ידווחו בכיתה על ממצאיהם מבתי הכנסת ומהמשפחות.
- בעיר גדולה, שיש בה מספר בתי ספר ממ"ד, יש לפנות למועצה הדתית ולקבל ממנה את רשימת בתי הכנסת שבעיר. רכזי התוכנית בבתי הספר יתאמו חלוקה של בתי כנסת בין בתי הספר.
- מומלץ מאד לשמור את ממצאיהם של התלמידים במאגר מידע במחשבי בית הספר.
- אם התלמידים יאתרו יומנים, ספרים, עדויות ותמונות מהמשפחות, יהיה ניתן להשתמש בחומר זה בתוכניות הנחלת זיכרון השואה ובטקסים שיערכו בבית הספר.

"אתר יד ושם":

<http://www1.yadvashem.org>

באתר תוכלו למצוא את מאגר השמות ומידע רב בנושא השואה.

סיור וירטואלי בהיכל השמות באמצעות סרט וידיאו:

<http://www.tourwise.co.il/virtualTours/?projCase=88>

המכון ללימודי השואה ע"ש חדווה אייבשיץ ז"ל – חיפה:

<http://www.shoa.org.il>

נא לפתוח את הצלמית: פרסומי המכון ולהגי לפרסומיו של גדעון רפאל בן-מיכאל.

היכל השמות ב"יד ושם"

ההיכל מורכב משלושה חלקים: מקום לזיכרון והתייחדות, גניזה וחדר חיפוש שמות באמצעות מחשבים. המקום לזיכרון והגניזה הם החלק העיקרי של הבניין.

אזור הזיכרון וההתייחדות המצוי במרכז המבנה הוא לב המבנה. הוא מורכב משני קונוסים הבנויים זה על זה, האחד שקוע בקרקע, ואחר פונה השמימה. בתוך הקונוס הפונה לשמיים תצלומים של פניהם של קרבנות השואה במסגרת זכוכית על רקע העשוי דפי עד. הקונוס השקוע בקרקע, אורכו עשרה מטרים, הוא מחוספס ועשוי מהסלע שנחשף בחפירה. בין שני הקונוסים הפונים לכיוונים מנוגדים נוצר שטח עגול, ובמרכזו יש רציף מוגבה. כשמהבקים עומדים על רציף זה, הם יכולים לראות את פני הקרבנות המביטים אליהם מלמעלה כלפי מטה, ומתחת למבקרים נראים האדמה והסלעים שבקרקע.

יש המשווים את המבנה הזה לנר זיכרון שאורו אינו כבה לעולם, ויש הרואים בו באר חפורה עמוק - עמוק בתוך הקרקע שממנה מהדהדות זעקות הקרבנות שפניהם משתקפים ממנו. דבר אחד בטוח: מקום זה מפרה את דמיונו של המבקר ומעורר בו הרהורים.

מסביב לשטח שבו נפגשים שני הקונוסים יש שטח עגול שבו נמצאת הגניזה, ובה משומרים דפי העד המקוריים. למבקרים אין גישה לשטח זה, אך הם יכולים לראותו מן הרציף. בחדר הסמוך יכולים המבקרים לחפש שמות. אפשר לראות בגניזה בית עלמין סמלי של הקרבנות שלא זכו לקבר ישראל ולמצבה. כאן יירשמו בדיו שם הנפטר, מקום ותאריך לידתו ומותו, פרטים שבדרך המסורת נחקקים על גבי מצבות השיש, וכך תושלם מלאכת הקודש של הבטחת קבורה - ולו רק קבורה סמלית בהיכל השמות - לכל ששת מיליוני קרבנות השואה היהודיים.